

Um hálfan hnöttinn

I: Ferð skógræktarfólks til Kamtsjatka

Skógræktarfélag Íslands hefur undanfarinn áratug eða svo staðið fyrir almennum fræðsluferðum til útlanda. Í ár var stefnan tekin í austur, til Kamtsjatka-skagans í Rússlandi og lögðu 55 ferðalangar af stað föstudaginn 12. september og komu heim tveimur vikum síðar, þann 26. september. Flugið var til Moskvu um Skandinavíu og þaðan með beinu flugi til Petropavlovsk, sem er miðstöð Kamtsjatka-svæðisins. Farið var upp skagann til bæjarins Eso og skoðað landslag, gróðurfar (sérstaklega skógar) og menning, þá sérstaklega menning frumbyggja svæðisins. Ferðin var undirbúin í samstarfi við Pétur Óla Pétursson, sem hefur verið fararstjóri fyrir marga íslenska ferðahópa til Rússlands og skipulagði meðal annars ferð Skógræktarfélagsins til St. Pétursborgar og Arkhangelsk árið 2006. Aðrir fararstjórar (frá Skógræktarfélagi Íslands) voru Brynjólfur Jónsson og Ragnhildur Freysteinsdóttir. Í þessari grein verður fjallað stuttlega um Kamtsjatka-skagann og farið yfir það helsta sem fyrir augu bar í ferðinni og mesta athygli vakti. Nánar verður fjallað um skóga á skaganum í annarri grein.

Höfundur Ragnhildur Freysteinsdóttir

Kamtsjatka – land og þjóð

Kamtsjatka er skagi austast í Rússlandi og myndar ásamt hluta af „meginlandinu“ Kamtsjatka-sjálfstjórnarhéraðið. Höfuðstaður Kamtsjatka er Petropavlovsk-borg (fullu nafni Petropavlovsk-Kamchatsky). Samgönguleiðir á landi eru mjög takmarkaðar, en sem dæmi þá er Petropavlovsk ekki í vegasambandi við umheiminn. Aðalatvinnuvegir á skaganum eru sjávarútvegur, námavinnsla, skógarhögg, veiðar, hreindýrabúskapur og annar landbúnaður (þar af mikil heimarækt), herþjónusta og þjónusta við herinn og ferðaþjónusta.

Kamtsjatka-sjálfstjórnarhéraðið er um 470.000 km² að flatarmáli, en skaginn sjálfur, sem teygir sig um 1250 km suður í haf út frá rússneska meginlandinu, er rúmlega 270.000 km², eða tæplega þreföld stærð Íslands. Þar sem hann aðgreinist frá meginlandinu er breidd hans aðeins rúmir 100 km, en mesta breidd hans er um 450 km (um miðju). Skaginn liggur nokkurn veginn á milli 50° og 60° n.br., markaður af Kyrrahafi að austan og Okhotskahafi að vestan. Eftir skaganum ganga tveir meginfjallgarðar, Miðfjallgarður (Sredinny) og Eystrifjallgarður (Vostochny), en fjöll þekja um ¾ af skaganum. Í báðum fjallgördunum finnast eldfjöll (um 300 í heild) og eru þar af tæplega þriðjónni enn virk, flest í Eystrifjallgarðinum. Jarðhræringar eru tíðar, enda stendur skaginn á flekamótum Kyrrahafsfléka og Evrasíufleka. Einnig er víða jarðhiti og heitar laugar og hverir algengir. Á milli fjallgarðanna tveggja liggja svo dalverpi, þeirra mest Kamtsjatkadalurinn, en eftir honum rennur Kamtsjatkafljót, sem í heild er um 750 km á lengd.

Fólk hefur búið á svæðinu í mörg þúsund ár, en skrásett saga skagans er frekar stutt og hefst með komu rússneskra landkönnuða og kósakka um miðja 17. öld. Rétt fyrir aldamótin 1700 eru fyrstu virki Rússa reist, en verulegur aðflutningur Rússa hefst ekki fyrr en á tíma Péturs mikla, í kjölfar könnunarleiðangurs undir stjórn Danans Vitus Bering árin 1733–1743. Vitus Bering lagði einnig grundvöllinn að Petropavlovsk-borg (um 1740), sem hann nefndi í höfuðið á skipunum sem hann var með í leiðangri sínum, Heilögum Pétri og Heilögum Páli. Í kjölfarið fjölgar Rússum á svæðinu jafnt og þétt og fækkar þá frumbyggjum svæðisins jafnhliða. Mikil fækkun varð líka í sumum dýrategundum, en tegundir eins og safali, sæotrar, rostungar og sæljón voru veiddar hömlulaust. Í Krímstríðinu 1854 sátu

Bretar og Frakkar um Petropavlovsk-borg, en íbúum tókst að standa áhlaup Breta og Frakka af sér. Eftir umsátrið var ákveðið að færa herskipahöfnina frá Petropavlovsk, þar sem bærinn þótti ekki nógu vel staðsettur hernaðarlega séð. Það er áhugavert í ljósi þess að á 20. öldinni og tímum kalda stríðsins var Kamtsjatka allt gert að hernaðarlegu svæði, sem óbreyttir borgarar Rússlands máttu ekki heimsækja leyfislaust og hélst það fram til 1989. Á Kamtsjatka bjuggu um 500.000 manns þegar mest var, en íbúar nú eru um 350.000, þar af flestir (um 200.000) búsettir í Petropavlovsk. Aðrir stærri bæir eru Yelizovo (um 40.000), Vilyuchinsk (um 25.000), Milkovo

Meginleiðin sem farin var. Kort: RF

TIL VINSTRI: Eldfjöll eru einkenni skagans. Mörg þeirra eru keilulaga og afar formfögur. Koryakskaya til vinstri og Avachinskaya til hægri, tvö af einkennisfjöllum Petropavlovsk-borgar. Mynd: RF

Haustlitir í Bystrinsky-þjóðgarðinum. Mynd: RF

Rostungar eru vanalega ekki á ferðinni jafn sunnarlega og Petropavlovsk, en þessi var ekki að láta breiddargráður stýra sínum ferðum. Eftir hömlulausa veiði fyrir á öldum eru þeir heldur að ná sér á strik. Mynd: RF

(um 10.000), Klyuchi (um 7.000) og Ust-Kamchatsk (um 5.000). Íbúar skagans eru blandaður hópur, mest Rússar og fólk frá fyrrverandi ríkjum Sovét-ríkjanna, en einnig frumbyggjar – Koryak, Itelmen og Evens, alls um 4%.

Einangrun á árum áður vegna hernaðarlega mikilvægrar stöðu, lítill íbúaþéttleiki, takmarkaðar vega-samgöngur, fáar og dreifðar byggðir og takmörkuð stóriðja, hafa leitt til mikils ósnortins víðernis á skaganum. Dýralíf á skaganum er mikið og mjög mörg dýr af sumum tegundum. Aðallega eru það spendýr, fiskar, fuglar og skordýr, en auk þess eru þar örfáar tegundir skriðdýra, salamandra og froska. Stærsta dýrið og aðal einkennisdýr skagans, er skógarbjörn (*Ursus arctos beringianus*), en álitíð er að það séu um 10 þúsund birnir í Kamtsjatka. Þeir lifa aðallega á fiski (sérstaklega laxi), berjum og grösum og eru yfirleitt mannfælnir, en þó voru nokkrir ferðalangar í hópnum svo heppnir að sjá þeim bregða fyrir. Annars finnast um 90 tegundir spendýra á og við skagann – úlfar, refir, gaupur, jarfar, safalar, ýmsar hreysikattategundir, otrar, hreindýr, fjallasauðfé, hérar, múrmeldýr, læmingjar og íkornar, sumar aðfluttar eins og elgir, bísamrottur, bjórar og minkar. Meðfram ströndum má svo finna seli, sæljón, rostunga og hvali.

Af fuglum eru rúmlega 250 tegundir, meðal annars endur, máfar, titur, lundar, krákur og hrafnar, spörvar og söngvarar. Stærstur er brimörninn (*Haliaeetus pelagicus*), en um 60% af stofni hans er á Kamtsjatka-skaganum. Það eru svo laxfiskarnir sem setja mestan svip sinn á fiskistofna á skaganum sjálfum, en þar má finna allar sex undirtegundir Kyrrahafslaxsins (chinook/King, chum, silfurlax/coho, seema, hnúðlax og rauðlax/sockeye), auk regnbogasilungs, bleikju, urriða og harra. Miðað við hnattstöðu er loftslag heldur kalt, með löngum vetrum og stuttum, vætusömum og svölum sumrum (sem dæmi má taka að samkvæmt upplýsingum heimamanna er ræktunartími kartaflna styttri þar en hérlandis). Á miðhluta skagans, skýlt af háum fjöllum, ríkir meira meginlandsloftslag, með köldum vetrum og heitum sumrum. Annars er veðurfar mjög misjafnt innan skaga og skiptir þar afstaða við hafi og fjöllum mestu. Á Kamtsjatka vaxa tæplega 1200 tegundir blómplantna og byrkninga (samanborið við um 490 á Íslandi). Eitt einkenni á skaganum er hversu hávaxnar ýmsar grastegundir verða, en annars er stór hluti skagans skógi vaxinn og er ríkjandi teg-

Ekki voru allir ferðalangar svo heppnir að sjá björn úti í náttúrunni. Fyrir flesta var þessi vígalegi bangsi í safninu í Petr-opavlovsk það sem þeir komust næst því að sjá björn. Mynd: RF

und þar steinbjörk. Nánar verður fjallað um skóga Kamtsjatka í sérstakri grein.

Frumbyggjar Kamtsjatka

Elstu ummerki um mannfólk á Kamtsjatka eru um 21 þúsund ára gömul, en á þeim tíma var landbrú á milli Síberíu og N-Ameríku og mikið um hreyfingar fólks þar á milli, meðal annars forfedur inúíta og indíána í Ameríku. Að hluta til eiga frumbyggjar á Kamtsjatka og indíánar á norðvesturströnd Ameríku sameiginlegar rætur, enda lífsmáti, tungumál og goðsagnir þeirra um margt líkar. Í dag eru þrjár þjóðir frumbyggja á Kamtsjatka – Itelmen, Koryak og Evens, en Evens eru reyndar seinni tíma viðbót. Koryak fólkið bjó á norðurhluta skagans, en Itelmen á mið- og suðurhluta hans.

Itelmen fólkið voru veiðimenn og safnarar, enn á steinaldarstiginu, þegar Rússar komu til Kamtsjatka. Það lifði að miklu leyti á fiski og jurtum og því voru byggðir þess flestar út við sjó eða ár. Á veturna bjó það í jarðhýsum, en á sumrin í keilulaga húsum á súlum og var fiskur hengdur upp undir húsunum til

að þurrka hann. Áætlað hefur verið að fjöldi Itelmen við komu Rússa hafi verið 25 þúsund, en far-sóttir og yfirstjórn Rússa snarfækkuðu þeim. Einnig kom til mikil blöndun við Rússa, en af um 2.500 Itelmen í dag eru margir með ansi hátt hlutfall af rússnesku blóði. Itelmen fólkið varð líka fyrir mikilli „rússneskun“ – flestir tala rússnesku sem sitt móðurmál og aðeins örfáir kunna enn Itelmen málið og hefðbundnir siðir og venjur eru nær útdaufir. Enda eiga sumir siðir þeirra kannski lítið upp á pallborðið hjá nútímafólki, eins og sú venja að láta hundana í byggðum þeirra eða rándýrin í skóginum éta lík hinna látnu. Mesta hamingja þeirra var víst að vera étinn af góðum hundum, enda tryggði það gott brautargengi í undirheima!

Menning Koryak fólksins hefur staðið betur af sér innkomu Rússa heldur en menning Itelmen, enda barðist það meira gegn Rússum. Það hefur líka blandast minna við Rússa, þar sem það var innbyggt í hefðbundna menningu að forðast blöndun við aðra. Koryak fólkið skiptist í tvo hópa, hreindýrahirða inni í landi sem færðu sig til með hjörðinni og

Hefðbundin híbýli Koryak fólksins. Gangurinn til hægri var sumarinnngangur, en að vetri til var farið inn um op efst á húsínu. „Regnhlífín“ ofan á var til að brjóta niður vind og minnka snjósöfnun í kringum innganginn. Mynd: RF

veiðimenn með fasta búsetu við ströndina, vötn og ár og voru hóparnir nokkuð frábrugðnir hver öðrum, bæði í útliti og híbýlum. Hreindýrahirðarnir bjuggu í píramíða-löguðum tjöldum úr hreindýraskinni, en híbýli veiðimannanna, voru sexhyrnd í laginu og úr trjábolum, með „vindbrjót“ efst á þakinu (í laginu eins og regnhlíf á hvolfi). Ólíkt Itelmen höfðu Koryak greftrunarsíði (til enn í dag) og brenndu líkin á bálkesti. Í dag teljast Koryak um níu þúsund, þar af segist um helmingur tala Koryak-málið.

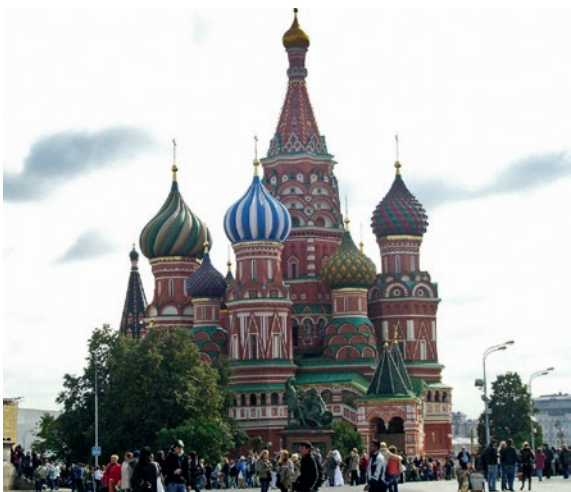
Evens fólkið kom til Kamtsjatka frá A-Síberíu við upphaf 19. aldar og settist að á norðurhluta skagans. Meginmiðstöð þeirra í Kamtsjatka er Bystrinsky-svæðið í kringum Esso, en þar búa um þúsund þeirra. Evens voru hreindýrahirðar, sem ólíkt nágrönnum sínum notuðu ekki bara sleða, heldur sátu hreindýrin líka, þótt hestar hafi leyst þau af hólmi sem fararskjótar í dag. Evens fólkið bjó í sexhyrnum tjöldum úr hreindýraskinnnum („júrt“) og reisti smákofa, líka „súluhúsum“ Itelmen, sem geymslur. Eins og aðrir frumbyggjar svæðisins hafa Evens orðið fyrir nokkurri „rússneskun“, en hafa þó varðveitt ýmsa síði og venjur og áhugavert var að heyra að

hluti af yngra fólkinu kys að snúa aftur til hefðbundins hreindýrabúskapar, frekar en að búa í „venjulegum“ þorpum.

Ferðasaga

Ferðin hófst árla morguns föstudaginn 12. september, með flugi annars vegar til Stokkhólms og hins vegar Helsinki, en hópnum var skipt á leiðinni út. Þaðan var svo flogið áfram til Moskvu og lentu vélarnar með stuttu millibili þar. Kom Pétur Óli með hópnum sem fór um Helsinki, en á móti Stokkhólmsförum tók aðstoðarkona Péturs, Valentína Balabanova, sem var hópnum innan handar út alla ferðina. Moskva tók á móti Íslendingunum með úrhellisrigningu, þannig að ekkert var gert meira þann daginn en að koma fólki á hótél í Moskvu.

Sem betur fer hafði stytt upp yfir nóttina, þannig að komið var hið fallegasta veður í Moskvu á laugardeginum 13. september, þótt heldur svalt væri. Dagurinn byrjaði á skoðunarferð, undir leiðsögn þeirra Elenu og Júlíu og hófst skoðunarferðin í Kreml. Þar var farið yfir helstu kennileiti – turna, kirkjur, Keisaraklukkuna, Keisarafallbyssuna, ráð-

Eitt þekktasta kennileiti Moskvu, St. Basil dómkirkjan við Rauða torgið. Mynd: RF

stefnuhöllina og garða, en þar mátti meðal annars sjá eik eina, sem Júrí Gagarín gróðursetti tveimur dögum eftir að hann kom til baka úr geimnum og virtist hún þrífast vel. Einnig mátti sjá mjög glæsilega sýningu fótgöngu- og reiðliðs forsetavardarins, en hún er eingöngu á hádegislaugardögum, þannig að heimsóknin í Kreml var vel tímasett. Að skoðun í Kreml aflokinni var svo haldið á Rauða torgið, þar sem tækifæri gafst til að skoða GUM, sem er fyrsta flokks verslunarmiðstöð, byggð rétt fyrir aldamótin 1900, eða St. Basil-dómkirkjuna, allt eftir því sem fólk vildi.

Eftir hádegisverð var svo haldið í rútuferð um borgina, þar sem hægt var að sjá margt af því markverðasta í borginni - Moskvu-ána, Luzhniki-íþróttahöllina og önnur Ólympíumannvirki, gamlar hallir, Moskvu-háskóla og aðra „Stalín-skýjakljúfa“, en svo kallast sjö auðþekkanlegar byggingar sem Stalín lét reisa í kringum 1950, klaustur og viðgerðar næpukirkjur og höfuðstöðvar KGB, en brandari einn á Sovét-tímanum um þá byggingu var þannig að kjallarinn þar væri svo djúpur að hann næði alla leið til Síberíu!

Stór hluti bæði sunnudags og mánudags fór í flugið til Kamtsjatka, enda um 9 tíma flug þangað, flogið yfir mörg tímabelti og tími tapast þegar farið er í austur. Í ljós kom einnig að sex tíma seinkun var á fluginu, þannig að ferðalangar fengu að kynnst flugvælinum í Moskvu mjög vel! Opinbera skýringin á seinkuninni var sú að það væri vegna vonds veðurs í Petropavlovsk en heldur þótti fólki trúlegra að

Þegar kom á Rauða torgið vildi svo til að þar var kröfuganga kommúnista, sem var skemmtilegt minni úr fortíðinni, en einhvern tíma hafa nú verið fleiri í slíkum göngum, því þátttakendur náðu ekki tveimur tugum. Mynd: RF

seinkunin tengdist flugslysi sem varð þennan dag í bænum Perm. Enda kom í ljós þegar lent var í Petropavlovsk, síðdegis þann 15. september, að þar var sólskin og blíða og hafði verið það. Var þetta ágætis kennslustund í því að skipulag í Rússlandi getur bæði verið stíft og sveigjanlegt! Á móti þreyttum ferðalöngum í Petropavlovsk tóku þau Júlía og Alexey, sem fylgdu hópnum allan tímann sem dvalið var í Kamtsjatka.

Á Kamtsjatka þurfti að skipta hópnum í tvennt, en erfitt er með gistingu fyrir svona stóran hóp annars staðar en í höfuðstaðnum Petropavlovsk. Því skildu nú leiðir með ferðalöngum og lagði helmingur þeirra (hópur A) af stað áleiðis til bæjarins Esso, en hinn helmingurinn (hópur B) varð eftir í Petropavlovsk. Báðir hóparnir mættust svo um stund þann 19. september, þegar hópur A hélt til baka til Petropavlovsk og hópur B var á leiðinni til Esso og svo hittust hóparnir í Petropavlovsk þegar hópur B snéri til baka.

Greinarhöfundur var í fararbroddi fyrir hópi B úti á skaganum og miðast því eftirfarandi frásögn af skaganum að mestu leyti við þann hóp. Dagsskrátriði voru hin sömu fyrir báða hópana, þótt á mismunandi dögum væri og eini verulegi munur á upplifun hópanna tveggja því tengdur mismunandi veðri, en báðir hóparnir fengu bæði sólskins- og rigningardaga.

Á dagskránni í Petropavlovsk var skoðunarferð um borgina og nágrenni, ferð að Mutnovsky eldfjallinu og einn dagur var gefinn frjáls. Hófst skoðunarferðin um borgina á heimsókn í safnið í Petropavlovsk,

en það er allt í senn málverkasafn, náttúrufræðisafn og þjóðminjasafn og spannar því flestar hliðar sögu og náttúru á Kamtsjatkaskaganum. Sérstaklega voru frumbyggjum skagans gerð góð skil þar. Eftir safnið var svo haldið upp í hæðirnar, sem Petropavlovsk hlykkjast utan um, til að fá gott útsýni yfir höfnina og elsta hluta borgarinnar og var sérlega falleg fjallasýn þaðan, en mörg stór eldfjöll eru í næsta nágrenni borgarinnar. Eftir hádegismat var svo stefnan tekin út úr bænum og ekið út að finni sandströnd við Kyrrahafið, þar sem ferðalangar fengu tíma til að sinna sínum hugðarefnum - tína fræ og skeljar, taka myndir eða vaða út í sjóinn. Enginn lagði þó í sund, enda mun hitastigið á sjónum þarna aldrei fara upp fyrir 15°C, jafnvel á heitustu dögum og er það heldur svalt fyrir Íslendinga, vana heitum laugum!

Daginn eftir (17. september) var svo frjáls dagur hjá B-liðum og fór um 2/3 hópsins í siglingu þann dag, sem ferðaþjónustufyrirtæki þeirra Alexey og Júlíu bauð upp á, en aðrir fóru í eigin ævintýraferðir í Petropavlovsk og nágrenni. Var veður sérlega gott þennan dag (reyndar fengu A-liðar líka gott veður sinn frjálsa dag) og siglingin því hin ánægjulegasta. Margt áhugavert bar fyrir augu - kletta og hamra við sjó, fuglabjörg og margar tegundir fugla, rostung, seli, sæotur og ýmis skip, auk þess sem svo skemmti-

lega vildi til að þegar verið var að snúa til baka var slökkviflugvél að æfa upptöku og losun vatns og gafst því gott tækifæri til að sjá að verki þetta mikilvæga hjálpartæki í baráttunni við skógarelda.

Fimmtudaginn 18. september héldu svo B-liðar af stað norður skagann til Esso. Gist var eina nótt á leiðinni, í bænum Milkovo, sem er tæplega 300 km norður af Petropavlovsk. Malbik nær ekki nema um 150 km norður af Petropavlovsk og langar dagleiðir því leiðinlegri á misgóðum malarvegum. Auk þess var ekki verið að splæsa nýjustu rútunum í akstur á malarvegnum og fengu því ferðalangar að hristast nokkuð á leiðinni. Til Milkovo var komið nokkru eftir hádegi og eftir síðbúinn hádegismat var haldið í skógargöngu undir leiðsögn heimamanns. Höfðu fræsafnarar þar tök á að tína fræ og voru menn almennt spenntastir fyrir björk og hæruöl. Heimtur fræja af þeim tegundum voru þó takmarkaðar og virtist ekki vera gott fræár hjá þeim.

Eftir eina nótt í Milkovo var svo ekið til Menedek, sem er nokkurs konar „menningarmiðstöð“ Evens fólksins, en þar má meðal annars finna dæmi um hefðbundna íverustaði. Þar hittust hóparnir um hádegisbilið. Upphaflega stóð til að allur hópurinn myndi snæða saman, en í ljós kom að ekki var til borðbúnaður fyrir nema 30 manns, þannig að hafa

Útsýni yfir höfnina í Petropavlovsk. Nær ómögulegt er að ná yfirsýn yfir borgina alla, nema úr lofti, því hún hlykkjast utan um margar hæðir. Mynd: RF

Landslag við Avacha-flóa er víða fallegt og fuglalíf mikið. Mynd: RF

varð vaktaskipti í matnum. Í boði var laxasúpa með hveitibollum að hætti Evens fólksins og þótti hún heldur þunn á íslenskan mælikvarða. Hóparnir kvöddust og B-liðar héldu í leiðsögn um svæðið, á meðan A-liðar lögðu af stað aftur til baka til Petr-opavlovsk. Eftir fræðslu um hefðbundið líf og sögu Evens fólksins hélt svo B-liðið til Esso, þar sem gist var næstu tvær nætur.

Daginn eftir komuna var byrjað á því að fara í upplýsingamiðstöð Bystrinsky-þjóðgarðsins, sem staðsett er í Esso, þar sem á móti hópnum tók Hanna frá Stuttgart. Hún er í námi í vistfræði og vinnur sem sjálfbóðaliði í þjóðgarðinum, sem verklegan hluta af námi sínu. Sagði hún stuttlega frá þjóðgarðinum, því markverðasta sem þar er að finna og þeim vandkvæðum sem garðurinn á við að etja, en þar kemur helst til að garðurinn er stór og að miklu leyti ógreiðfær, en þjóðgarðsverðir fáir og eftirlit er því mjög erfitt. Eftir kynninguna tók hin innfædda Natalia við og leiddi göngu um bæinn. Esso er ekki stór bær á rússneskan mælikvarða, með um 2.000 íbúa og ber þess merki að vera fjarri meginmiðstöðvum, til dæmis fæst ekki fé til almennilegrar vegagerðar og allar götur bæjarins því moldargötur. Ákveðinn sjálfsþurftarþúskapur er líka stundaður,

en í nær öllum görðum bæjarins er stunduð einhver ræktun, mest kartöflur og annað rótargrænmeti, kál og svo tómatar og gúrkur í gróðurhúsum. Hefð virðist líka vera fyrir hundahaldi, því við hvert hús var hundur og alls staðar lausir hundar hlaupandi um, misvingjarnlegir.

Guðmundur Magnússon og Gunnar Gunnarsson skoða skóginn í kringum Milkovo. Mynd: RF

Hádegisverður að bætti Evens fólksins snæddur í Menedek. Mynd: RF

Eftir gönguferð um bæinn var fólk gert út með nesti og haldið út í skóg undir leiðsögn Hönnu. Stuttu eftir að lagt var af stað byrjaði að rigna og rigndi stanslaust það sem eftir lifði gönguferðar og mun A-liðið hafa verið heppnara með veðrið í þessum dagskrárlið. Þar sem ársúrkoma í Esso er aðeins um 400 mm fannst sumum nú óþarfi að vera fá svona stóran hluta hennar einmitt þegar fræþyrstir

Íslendingar væru á ferðinni! Rigningin hindraði þó ekki fólk í því að tína fræ og njóta umhverfisins, en til dæmis mátti sjá ýmis ummerki um ferðir skógarbjarna um svæðið – fótspor og bjarnarskít.

Næsta dag var svo byggðasafnið í Esso skoðað, en það lýtur nær eingöngu að frumbyggjum svæðisins, Koryak og Evens, en í safninu má sjá dæmi um hefðbundnar byggingar og muni og var veðrið aftur komið á „rétt ról“ þá – sólskin og blíða. Eftir það var Esso kvatt og haldið aftur af stað suður á bóginn. Eins og fyrr var gist í eina nótt í Milkovo á leiðinni til baka. Ákveðið var að halda fyrr af stað frá Milkovo, til að geta stoppað meira á leiðinni og var til dæmis komið við í sögunarmyllu í útjaðri Milkovo og fengið leyfi til að skoða hana stuttlega.

Veðurheppnin snérist svo aðeins við hjá hópnum þegar til Petropavlovsk kom, þann 22. september, en þar var ausandi rigning. Þann dag var A-liðið í ferð upp að Mutnovsky-eldfjallinu og varð að borða nesti sitjandi inni í bíl, því það var ekki lautarfært vegna vætu og varð einnig að vaða drullu upp að ökkla þegar Dachnye-hverasvæðið við rætur fjallsins var heimsótt. B-liðar voru mun heppnari þar, því

Flest hús í Esso eru lágreist timburbús, umlukin stórum gördum og römmuð inn af moldargötum bæjarins, sem urðu ekki betri yfirferðar eftir rigningu! Mynd: RF

Það getur ýmislegt bilað á löngum og misjafnlega holóttum malarvegum Kamtsjatka, en bílstjórar okkar voru við öllu búnir. Hér gerir Sasha bílstjóri við dekk á leiðinni til Petropavlovsk, undir vökulu auga ferðalanganna.
Mynd: RF

Þangað var farið daginn eftir, þann 23. september og þá var komin sól og blíða og hægt að fara í almennilega lautarferð. Moldin í slóðum að Dachnye var þá þornuð og mátti víða sjá djúp fótspor eftir A-liða sem á ferð voru deginum fyrr! Hverasvæðið sjálft er fallett, minnir að mörgu leyti á Krýsuvík, með heitum hverum, drulluhverum og mikilli gufu. Hefur það reyndar fram yfir Krýsuvíkina að sumir hverirnir eru með baðhæfu hitastigi, eins og einn ferðafélaginn sannreynði! Að sjálfsgöðu var svo ferðin líka nýtt til að tína fræ, en hátt uppi í fjöllum þarna mátti finna runnafuru og runnareyni.

Miðvikudaginn 24. september var svo komið að því að yfirgefa Kamtsjatka-skagann og halda aftur til Moskvu. Græddu þá ferðalangar aftur klukkutímana sem töpuðust í fluginu austur og þrátt fyrir tæplega níu klukkutíma flug var lent í Moskvu um hálf tíma eftir að lagt var af stað! Moskva tók heldur betur á móti flugþreyttum Íslendingum að þessu sinni, því komið var sólskin og tæplega 20 stiga hiti. Hafði hver sína hentisemi það sem eftir lifði dags, flestir reyndu þó að hvílast enda langt flug að baki.

Daginn eftir var farið í Tretyakov-safnið, eitt besta safn af rússneskri list í heiminum og var það mjög áhugaverð heimsókn og fyllilega hægt að mæla með því að þeir sem leið eiga um Moskvu leggi leið sína þangað. Eftir heimsóknina í safnið var haldið í hádegisverð. Vegna þess að Aeroflot felldi niður morgunflug til Helsinki þann 26. september þurfti

Ólafur Guðmundsson prófar hitastigið á einni lauginni í Dachnye. Mynd: RF

hluti hópsins að fara með síðdegisflugi þennan dag og var því hádegisverðurinn kveðjustund í leiðinni. Þeir sem eftir urðu fóru svo í bæjarferð eftir matinn, sem sumir nýttu til að skoða neðanjarðarlestakerfið, en aðrir fóru á Stariy Arbat götuna. Sú gata hefur það orð á sér að vera ferðamannavæddasta gata borgarinnar, enda kom það í ljós að þar er mikið af minjagripabúðum. Föstudaginn 26. september var svo heimferð hjá öllum.

Lokaorð

Ýmsir urðu hvumsa þegar tilkynnt var að til stæði að skipuleggja ferð til Kamtsjatka, enda skaginn ekki hefðbundinn áfangastaður ferðamanna, þótt ferðaþjónusta þar sé heldur í vexti. Lengra verður vart komist frá Íslandi, en skaginn er því sem næst alveg hinum megin á hnettinum. Hér er því um mikið landfræðilegt stökk að ræða, en kannski ekki síður menningarlegt, sem kemur ef til vill á óvart. Kamtsjatka geldur þess að mörgu leyti að vera útkjálki í stærsta landi heims. Skaginn er langt frá höfuðstöðvum valdsins í Moskvu og lítil áhersla virðist, enn sem komið er, lögð á uppbyggingu efnahags og mannlífs þar af rússneskum yfirvöldum. Vegakerfið er takmarkað, landbúnaður, sem mikið til var byggður upp á Sovét-tímanum, hefur dregist töluvert saman og mikið er um brottflutning fólks. Að vissu leyti er því heimsókn til Kamtsjatka heimsókn aftur í tímann, sérstaklega þegar komið er út fyrir Petropavlovsk og nágrenni. Kamtsjatka á þó ýmsa möguleika. Það er ríkt af ýmsum náttúruauðlindum

Dæmigerð verslun við Arbat götuna – mikið framboð á „babúskum“ og öðrum minjagripum. Mynd: RF

- fiski, veiðibráð, málmum og skógi. Dreifbýlið þar gerir það að verkum að víða er að finna tiltölulega ósnortin víðerni og náttúrufegurð þar er mikil, ekki síst þegar gullnir, rauðir og brúnir haustlitir prýða grónar lendur skagans. Möguleikar í ferðapjónustu

Fjalllendið í Kamtsjatka er fagurt og ekki spilla haustlitirnir fyrir. Mynd: RF

Barbara Stanzeit leitar köngla í lágvöxnum runnafuruskógi í um 1.200 m hæð í Viluchinsky-skarði. Mynd: RF

eru því miklir, en nokkuð háðir samgöngubótum til og frá skaganum. Fyrir þá sem setja ekki fyrir sig löng ferðalög og gera ekki kröfur um íburðarmikil hótél og lúxusbifreiðar, er óhikað hægt að mæla með heimsókn til Kamtsjatka. Náttúrufegurðin er óumdeilanleg - skóglendi, strendur og vogar, hamrar og björg, tignarleg keilulaga eldfjöll og raðir fjallgarða, ár og lækir, fjölbreytt dýralíf og öll sú ró og það næði sem hægt er að óska sér. Allt þetta gerir Kamtsjatka að afar áhugaverðum stað að heim-sækja.

Þakkir

Greinarhöfundur vill þakka ferðafélögunum fyrir ánægjulega samveru í ferðinni, en þetta var jómfrúarferð hennar sem fararstjóri. Öllum sem tóku á móti okkur eru færðar þakkir, sem og Pétur Óla fyrir utanumhald og skipulagningu. Sérstakar þakkir fá Valentína og herbergisfélagi minn Barbara Stanzeit, fyrir aðstoð og stuðning í ferðinni.

English abstract

The Icelandic Forestry Association (IFA) arranged a two week long trip to the Kamchatka Peninsula in the far east of Russia in September 2008, for a group of 55 people. This article contains the travelogue of the trip, along with basic information on the people, economy, nature and history of Kamchatka. The trip began with a flight to Moscow, where the group stayed for two nights, and spent some time visiting some of the main sites of interest there - the Kremlin, Red Square, St. Basil Cathedral and more. The trip then continued with a long flight to Petropavlovsk,

the capital of Kamchatka, which served as a base for the trip. Along with various excursions in the area surrounding Petropavlovsk, there was a five-day trip to the small town of Esso in the middle of the peninsula. Some of the places and sights visited in Kamchatka include Menedek, a Culture Centre of the indigenous Evens people, Mutnovsky volcano and the Dachnye hot springs, the Bystrinsky Nature Park, the forests surrounding the towns of Esso, Milkovo and Petropavlovsk, the coast of the Pacific

Ocean and Avacha Bay. On the way back there was another stop in Moscow, which included a visit to the Tretyakov Gallery and Arbat Street, and then a flight back to Iceland. Kamchatka is halfway around the world from Iceland, so the trip was undeniably tiring, but the magnificent and beautiful landscape in Kamchatka, resplendent in autumn colours, more than made up for that. The trip proved informative, educational, sometimes awe-inspiring and overall very memorable.

Íslensku ferðalangarnir allir saman komnir í Menedek. Mynd: Brynjólfur Jónsson

Heimildir

Geramisov, Y.N., Arthukhin, Y.B. og Lobkov, E.G., 1999: Checklist of the Birds of Kamchatka. Dialogue-MSU, Moskva. 13 bls.

Kamchatka's Vision, 2008: Kamchatka Travel. Vefsíðuslóð: www.kamchatka.org.ru/. Skoðuð í október 2008.

Lost World Ltd., 2008: Kamchatka Travel. Vefsíðuslóð: www.travelkamchatka.com/. Skoðuð í október 2008.

Moskau - Kunst und Geschichte. 2008. Bonechi, Flórens.

Náttúrufræðistofnun, 2008: Flóra Íslands. Vefsíðuslóð: www.floraislands.is/index.htm. Skoðuð í október 2008.

Nechayev, Andrei, 2007: Kamchatka - hot land at the cold sea. Logata, Moskva.

Óli Valur Hansson og Brynjólfur Jónsson, 1995: Söfnunarferð til Kamtsjatka 1993. Ársrit Skógræktarfélags Íslands 1995, bls. 14-44.

Wikimedia Foundation Inc., 2008: Kamchatka Peninsula. Vefsíðuslóð: http://en.wikipedia.org/wiki/Kamchatka_Peninsula. Skoðuð í október 2008.

Wikimedia Foundation Inc., 2008: Moscow. Vefsíðuslóð: <http://en.wikipedia.org/wiki/Moscow>. Skoðuð í október 2008.

Ýmsar munnlegar heimildir - leiðsögumenn í Moskvu, Petropavlovsk, Esso, Milkovo og Menedek, Valentína Balabanova og Alexey Chuguev.